

ВЛАСЕНКО В.М.

**УКРАЇНСЬКІ ЕМІГРАНТИ В БОЛГАРІЇ І Л.М.ШИШМАНОВА-  
ДРАГОМАНОВА: НЕВІДОМЕ ЛИСТУВАННЯ  
(за матеріалами Наукового архіву Болгарської академії наук)**

*У публікації подано невідомі листи українських політичних емігрантів у Болгарії до Лідії Шишманової-Драгоманової. Листи зберігаються у Науковому архіві Болгарської академії наук. Визначено основні сюжети й інформаційний потенціал кореспонденцій.*

У вересні 2011 р. в Україні та Болгарії відзначили 170-річчя від дня народження відомого українського громадсько-політичного діяча, історика, філософа, етнографа, публіциста Михайла Петровича Драгоманова (1841-1895). З 1889 р. він жив у Болгарії, був професором Софійського університету, мав учнів, які згодом стали засновниками наукових шкіл. Серед них - його зять, літературознавець, етнограф, член БАН, міністр освіти Болгарії, посол Болгарії в Україні (1918-1919), професор Іван Дмитрович Шишманов (1862-1928). Проте маловідомою не тільки широкому загалу, а й українським науковцям є його дружина - Лідія Михайлівна Шишманова-Драгоманова (1866-1937). У Болгарії вона займалася літературною діяльністю. Її статті про театральне життя Софії публікувалися на сторінках болгарських часописів "Български преглед" та "Свободно мнение". Були опубліковані її спогади про свою двоюрідну сестру - Лесю Українку [1], листи відомої письменниці до родини Шишманових [2]. Лідія Михайлівна відзначилася і на громадській ниві. Була членом Українського клубу в Женеві, Клубу болгарських письменниць, Жіночого союзу Болгарії, Товариства за мир і свободу.

Проте біографія, громадська та літературна діяльність Л.Шишманової-Драгоманової не знайшли висвітлення в науковій літературі. Інформація про неї обмежується лише спогадами батька [3, с.47-49, 127], статтями в болгарських енциклопедіях [4, с.519; 5, с.518], некрологами в емігрантській пресі [6-7], згадками у працях про М.Драгоманова [8, с.75], з історії української діаспори в Болгарії [9, с.173; 10, с.55], архівних науково-довідкових виданнях [11, с.89-92; 12, с.292].

Поза увагою дослідників залишилась епістолярна спадщина Л.Шишманової-Драгоманової. Вона зберігається в кількох болгарських архівах. Так, у Науковому архіві Болгарської академії наук (НА БАН) зберігаються листи до неї болгарського вченого, голови Болгарсько-українського товариства М.Арнаудова, українських громадських діячів і вчених Л.Білецького, І.Борщака, Д.Дорошенка, В.Іваниса, О.Лотоцького, С.Петлюри, М.Шаповала, С.Шемета, О.Шульгина та інших. Не менш інтенсивним було її листування в міжвоєнний період з українськими політичними емігрантами в Болгарії. Навесні 2010 р. в особовому фонді І.Шишманова (ф.11К) цього архіву автором статті були виявлені раніше неопубліковані листи представників громадських організацій української еміграції в Болгарії до Л.Шишманової-Драгоманової.

Нижче публікуємо ту частину епістолярію, що надійшла до Лідії Михайлівни від українських емігрантських організацій та їхніх керівників у цій балканській країні. Вона стосувалася низки питань з життя української еміграції.

По-перше, в листах йшлося про громадські заходи еміграції. Л.Шишмановій-Драгомановій надсилалися запрошення відвідати культурні та громадські заходи,

присвячені важливим подіям української історії й еміграції. Перше - виготовлене друкарським способом трьома мовами (українською, болгарською та французькою) запрошення диригента Українського народного хору Івана Сеславіна відвідати 21 грудня 1924 р. у столичному залі товариства "Слов'янська Бесіда" концерт українських народних пісень і музики, в якому також брали участь музиканти й артисти Національної опери Болгарії. Запрошення датоване 17 грудня і підписане українським емігрантом Іваном Орловим. До запрошення додається програма концерту, що складався з чотирьох відділень.

Друге - на бланку Кошового отамана III Козацького кошу Українського національного козацького товариства - запрошення відвідати 6 червня 1926 р. у церкві св. Спаса (вул. Нишка) панахиду по трагічно загиблому Головному Отаману Директорії УНР С.Петлюрі. Підписав запрошення генеральний бунчужний коша Д.Гулай. Діяльність філії цього товариства в Болгарії вже знайшла відображення в науковій літературі [14]. Третє запрошення, датоване 12 жовтня 1926 р., надійшло від Українського культурного об'єднання в Болгарії. Лідію Михайлівну запрошували до церкви "Св. Седмочислениці" на молебень з нагоди "національного свята" - дня Покрови Пресвятої Богородиці (1/14 жовтня). Лист підписали заступник голови об'єднання І.Орлов та секретар Ф.Полтавців.

По-друге, емігранти надсилали Лідії Михайлівні привітання з нагоди Різдва Христового та Нового року (на новий стиль Болгарія перейшла тільки з 1935 р.). Взимку 1928/1929 рр. таке привітання вона отримала від родини Орлових. У листі також йшлося про заходи Українського культурного об'єднання щодо пошуків у Болгарії українського емігранта Омеляна Береста.

По-третє, Л.Шишманова-Драгоманова листувалася з емігрантами у справі спорудження пам'ятника на могилі її батька. Ця справа докладно описана у спогадах уродженця Сумщини, засновника кількох емігрантських громадських організацій у 1921-1922 рр. в Болгарії [14, с.98-99], представника Військового міністерства УНР на Балканах Василя Филоновича [15, с.143-145]. Вони були опубліковані на сторінках журналу "Гуртуймося", редакцію якого він очолював [16]. У 1921 р. представники новоприбулої української політичної еміграції знайшли й з власної ініціативи впорядкували могилу свого відомого співвітчизника та вирішили поставити пам'ятник на його могилі, проте невдовзі В.Филонович змушений був реемігрувати до Чехословаччини. У листопаді 1925 р. з його ініціативи в Болгарії виник Комітет з будівництва пам'ятника М.Драгоманову. До його складу увійшли Б.Цибульський (голова), І.Вонарха, І.Маслюк, П.Романюк та І.Коршун. Усі вони були членами "Гуртка ім. М.Драгоманова". Наступного року до складу Комітету обрали М.Колесника, Ю.Полтавченка та скульптора М.Парашука. Саме останньому й замовили виготовлення пам'ятника. Комітет провів переговори з Лідією Петрівною щодо цієї справи. За декілька років були зібрані кошти у сумі 26,5 тис. болгарських левів. 5 тис. левів внесла Л.Шишманова-Драгоманова, з яких 3 тис. левів вона передала скульптору як нагороду за виготовлення проекту, але згодом М.Парашук відмовився від них на користь загального фонду. Проте через суб'єктивні й об'єктивні обставини встановлення пам'ятника розтягнулося в часі ще на кілька років. Урочисто його відкрили 16/30 жовтня 1932 р. Того ж дня у приміщенні БАН відбулася академія (урочисте засідання), в якій взяли участь болгарські політичні і громадські діячі, академіки, професори Софійського університету, дипломати, колишній посол України в Болгарії Олександр Шульгин, окремі представники української еміграції.

Про деякі аспекти цієї справи йдеться у двох наступних листах. У листі до М.Парашука від 30 грудня 1930 р. Лідія Михайлівна звинуватила скульптора у невиконанні даної ним ще 2 місяці тому обіцянки виготовити пам'ятник вчасно. Вона повідомила, що в разі її невиконання це стане відомим не лише болгарській громадськості, а й у колах української еміграції у Варшаві, Парижі, Празі. Донька М. Драгоманова зауважила, що готує докладний виклад справи тогочасному міністру закордонних справ УНР в еміграції Олександрю Шульгину. Невиконання М.Парашуком своїх зобов'язань підтверджується й документами українських архівів [17, арк.7зв; 18, арк.259]. Врешті-решт справа була вирішена без публічного оприлюднення небажаної для скульптора інформації.

У листі до Л.Шишманової-Драгоманової від 8 жовтня 1932 р. один з лідерів української еміграції в Болгарії Б.Цибульський запитав у неї, чи обрано його до складу Комітету з відкриття пам'ятника М. Драгоманову, оскільки стала відома дата цієї події. Тоді Борис Олександрович перебував у болгарському місті Русе і дізнався про дату урочистого заходу зі сторінок паризького тижневика "Тризуб". На той час одним із головних розпорядників свята був уже М.Парашук. Зауважимо, що в цьому листі Б.Цибульський запитував Лідію Михайлівну і про справу продажу бібліотеки М. Драгоманова одній з українських організацій. Директор Українського наукового інституту у Варшаві О.Лотоцький уповноважив його допомогти вибрати книги для продажу інституту [19, арк.2-2зв]. Проте цей план не був реалізований. Бібліотека залишилася в Болгарії. Нині на основі цієї книжкової збірки, що налічує декілька тисяч назв друкованої продукції, створено окремих підрозділ Національної бібліотеки імені святих Кирила і Мефодія в Софії.

По-четверте, Л.Шишманова-Драгоманова підтримувала зв'язки з українськими емігрантськими фаховими організаціями. Так, у листі до Лідії Михайлівни від 8 серпня 1931 р. голова управи Союзу організацій українських інженерів за кордоном В.Іванис просив допомогти заручитися підтримкою болгарських фахових організацій у справі прийняття українського Союзу до складу Федерації слов'янських інженерів [19, арк.10-10зв]. У вересні того ж року повинен був відбутися конгрес Федерації. З таким же проханням до Лідії Михайлівни звернувся й Б.Цибульський. У листі від 30 серпня 1931 р. він повідомив, що генерал-хорунжий, тодішній військовий міністр УНР в еміграції В.Сальський просив його звернутися до Лідії Михайлівни з подібною пропозицією.

Подані нижче архівні матеріали публікуються вперше. Вони опрацьовані згідно з археографічними правилами видання історичних джерел. При переданні текстів листів збережено їхні лексичні й орфографічні особливості. Скорочені слова розкрито у квадратних дужках. Поняття, назви та прізвища осіб пояснено у коментарях, що подані наприкінці публікації. В археографічній легенді наведено вихідні дані про місце зберігання листів, їх достовірність та спосіб відтворення.

1. Шишманова-Драгоманова Л.М. Леся Українка: Болг. воспоминания / Лидия Михайловна Шишманова-Драгоманова // Леся Українка в воспоминаниях современников. - М., 1971. - С.111-114.

2. Українка Леся. Лист до Л.М. Драгоманової-Шишманової та І.Д. Шишманова від 21 серпня (2 вересня) 1895 р. // Леся Українка. Зібрання творів: у 12 т. - К.: Наук. думка, 1978. - Т.10. - С.317-318.

3. Михайло Драгоманов: автожиттєпис / уклад.: І.С.Гриценко, В.А.Короткий, М.В.Томенко. - К.: Либідь, 2009. - 444 с.

4. Енциклопедия "България". - София: Акад. изд-во "Марин Дринов", 1996. - Т.7. - 720 с.

5. Енциклопедия на България театър / 2-о преработено и допълнено изд. - София: Книгоизд. Къща "Труд", 2008. - 530 с.

6. [Филонович В.] Лідія Шишманова-Драгоманова // Гуртуймося. - Софія, 1937. - Ч.І (XIX). - С.24.

7. В. Ф. Те саме // Тризуб. - Париж, 1937. - №7. - С.32.
8. Хорунжий Ю. Речник української демократії Михайло Драгоманов і його унікальна книгозбірня // Хорунжий Юрій. Мужі чину: Історичні парсуни. - К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2005. - С.61-88.
9. Павленко В. Українсько-болгарські взаємини 1918-1939 рр. / Вікторія Павленко; Ін-т історії України НАН України. - К., 1995. - 224 с.
10. Якімова А. Українці в Болгарії: філософія історичного буття (нарис) / Антоніна Якімова. - Софія, 2011. - 103 с.
11. Українська еміграція в Бґларія след Първата световна война: документален каталог / автори и съставители: В.Москаленко, Е.Хакова. - Софія, 2000. - 151 с.: ил.
12. Хакова Е., Москаленко В. Проф. Михайло Иванович Парашчук: украински скулптор и общественно-политически деец (1878-1963). Научно-инвентарен опис на личния архив на проф. Михайло Парашчук ЦДА на Р.Б. Ф.1717К / Емине Хакова, Виталий Москаленко. - Софія: Парадигма, 2007. - 367 с.
13. Власенко В. Філія Українського національного козацького товариства у Болгарії (1923-1936) / Валерій Власенко // Історико-культурна спадщина Українського козацтва у виховній діяльності сучасних вишів. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 21-22 квітня 2011 р. м.Харків. - Харків: Харківський держ. техн. ун-т буд-ва та арх-ри, 2011. - С.44-45.
14. Власенко В. До громадсько-політичної діяльності Василя Филоновича у Болгарії у 1921-1922 рр. / Валерій Власенко // Київська старовина. - 2010. - №6. - С.97-115.
15. Власенко В. "Тут повстали нові Карпатські Крути" (до біографії автора спогадів "Березневі дні Карпатської України" Василя Филоновича) / Валерій Власенко // Сумський історико-архівний журнал. - 2009. - №VI-VII. - С.141-148.
16. Филонович В. До історії будови пам'ятника на могилі М.Драгоманова в Софії / Василь Филонович // Гуртуймося. - Горні Чернощице - Прага, 1933. - Ч.Х. - С.46-51.
17. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі - ЦДАГО), ф.269, оп.2, спр.268.
18. ЦДАГО, ф.269, оп.2, спр.269.
19. Науковий архів Болгарської академії наук, ф.11К, оп.5, спр.300.

## №1 ЗАПРОШЕННЯ НА КОНЦЕРТ<sup>1</sup>

*До Високошановної  
Пані Лідії Михайлівни  
Шшиманової-Драгоманової.  
Орлов (укр.)<sup>2</sup>.*

Український Народний Хор в Софії має за шану прохати Вас прибути на його концерт Українських народних пісень і музики, котрий відбудеться в залі "Славянська Бесіда"<sup>3</sup> 21 грудня с.р. в 8 годині вечера.

В концерті приймають участь і солісти - артисти Народної Опері в Софії.

Дірігент  
Українського Народного Хору  
І.Сеславін.

Софія, 17.XII.1924 р.

НА БАН, ф.11К, оп.5, спр.300, арк.11-11зв. Друк.

\*

Український Народний Хор в Софії має за шану прохати Вас прийти на його концерт Українських народних пісень і музики, котрий відбудеться в залі «Славянська Бесіда» 21 грудня с. р. в 8 годині вечера.

В концерті приймають участь і солісти – артисти Народної Опери в Софії.

Діригент

Українського Народного Хору

*Л. Сеславин*

Софія, *17/ХІІ* 1924 р.

Фотокопія запрошення на концерт

## №2

ПРОГРАМА КОНЦЕРТУ  
Український народний хор  
Недѣля 21 Декемврий 1924 г.  
ХУДОЖЕСТВЕН КОНЦЕРТ  
“СЛАВЯНСКА БЕСЪДА”  
София

## I

## Хор.

1. До бою!.. Муз. Бажанский<sup>4</sup>.
2. Тихо, тихо... Арранж. И.Н.Сеславин.
3. Дошик... В. Верховінець<sup>5</sup>.
4. Ой кум до куми... Арранж. И.Н.Сеславин.
5. Ой що-ж то за кум? Арранж. А.Кошиць<sup>6</sup>.
6. Закувала та сиза зозуленька... П.Ніщинський<sup>7</sup>.

## II

## Концертна пѣвица Г-ца Н.Воденичарова.

1. Місяцю ясний... Романс из опера “Запорожець за Дунаем”...  
Муз. Гулак-Артемовский<sup>8</sup>.
2. Садок вишневий... Муз. Н.Лисенко<sup>9</sup> (присвята Лідії Драгомановій).
3. Ой казала мені мати... Муз. Гулак-Артемовский.

## Артист от Народната Опера Г-н А.Краев.

4. Ой Дніпре, мій Дніпре... Муз. Н.Лисенко.
5. Минають дні... Муз. Н.Лисенко.
6. Гетьмани... Арія из опера “Галайда” - Н.Лисенко.

Артистката от Народната Опера Г-ца М.Василева<sup>10</sup>.

7. Хусточка - народна песен (перелож. И.Н.Сеславин).
8. Соловейко - романс... Думи и мелодия М.Л.Кропивницький<sup>11</sup>.
9. Гандзя - народна песен... муз. Турула<sup>12</sup>.

## III

## Хор.

1. Козаченьку куди йдеш?.. Муз. Н.Лисенко.
2. Біжить, шумить... Думи и арранж. И.Н.Сеславин.
3. Ой летіла горлиця - Муз. Н.Лисенко.
4. Из-за гори світ біленький - Арранж. И.Н.Сеславин.
5. Стелися барвінку... Муз. К.Стеценко<sup>13</sup>.
6. Та орав мужик... Народна песен. Арранж. И.Н.Сеславин.

## IV

## Українски народни танци:

1. Соло “ГОПАК” - Ще изпълни Г-н Полтавенко.
2. Народен “КОЗАЧОК” - изпълняват украинските артисти Г-жа С.И.Зорина и Г-н М.Н.Українців.

Солисти и хор в национални украински костюми.  
Хор под диригентство на известния познавач на украинската народна песен  
ИВ.Н.СЕСЛАВИН.  
Акомпанират: свободна художница Е.И.Иванова и А.П.Любимов.  
Начало 8 ч. вечеръта.

*НА БАН, ф.11К, оп.5, спр.300, арк.12-13. Друк.*

### №3

#### ЗАПРОШЕННЯ НА ПАНАХИДУ

Кошовий Отаман  
III Козацького кошу  
УНАКОТО<sup>14</sup>  
4 червня 1926 р.  
№  
ст. Софія.

До високоповажаної пані  
ЛІДІЇ М.ШИШМАНОВОЇ.

III кош Українського Національного Козацького Товариства улаштує в неділю  
6 Червня с[ього] р[оку] в 11 1/2 год[ини] дня в церкві "Св. Спас" (ул. Нишка) панахиду  
по трагично загинувшому в Парижу 25.V. с[ього] р[оку] від руки злодія б[увшому]  
Головному Отаманові Української Народної Республіки Симоні В.ПЕТЛЮРІ.

Повідомляючи про це, III кош УНАКОТО має за честь прохати Вас,  
Високоповажана Пані, бути присутньою на панахиді.  
Разом з цим прийміть найкращі побажання.

ГЕНЕРАЛЬНИЙ БУНЧУЖНИЙ *Гулай*<sup>15</sup>.  
*/печатка/*

*НА БАН, ф.11К, оп.5, спр.300, арк.6. Машинопис. Оригінал.*

### №4

#### ЗАПРОШЕННЯ НА СВЯТО

Union Ukrainienne de Cultura  
en Bulgarie  
Українско Културно Обединение  
в България  
Українське Культурне Об'єднання  
в Болгарії  
12 жовтня 1926 р.  
№13  
Ст.Софія

До В[ельми]ш[ановної] п[ані] ЛІДІЇ М.ШИШМАНОВОЇ  
Софія, [вулиця] Шипка, 7

Українське Культурне Об'єднання в Болгарії 1/14 Жовтня б[іжучого] р[оку] в  
день "ПОКРОВА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ" празнує свій патронний і  
національний празник і на цю дату в 11 1/2 год[ини] ранку одслужить в церкві в

“Св. Седмочислениці” молебн.

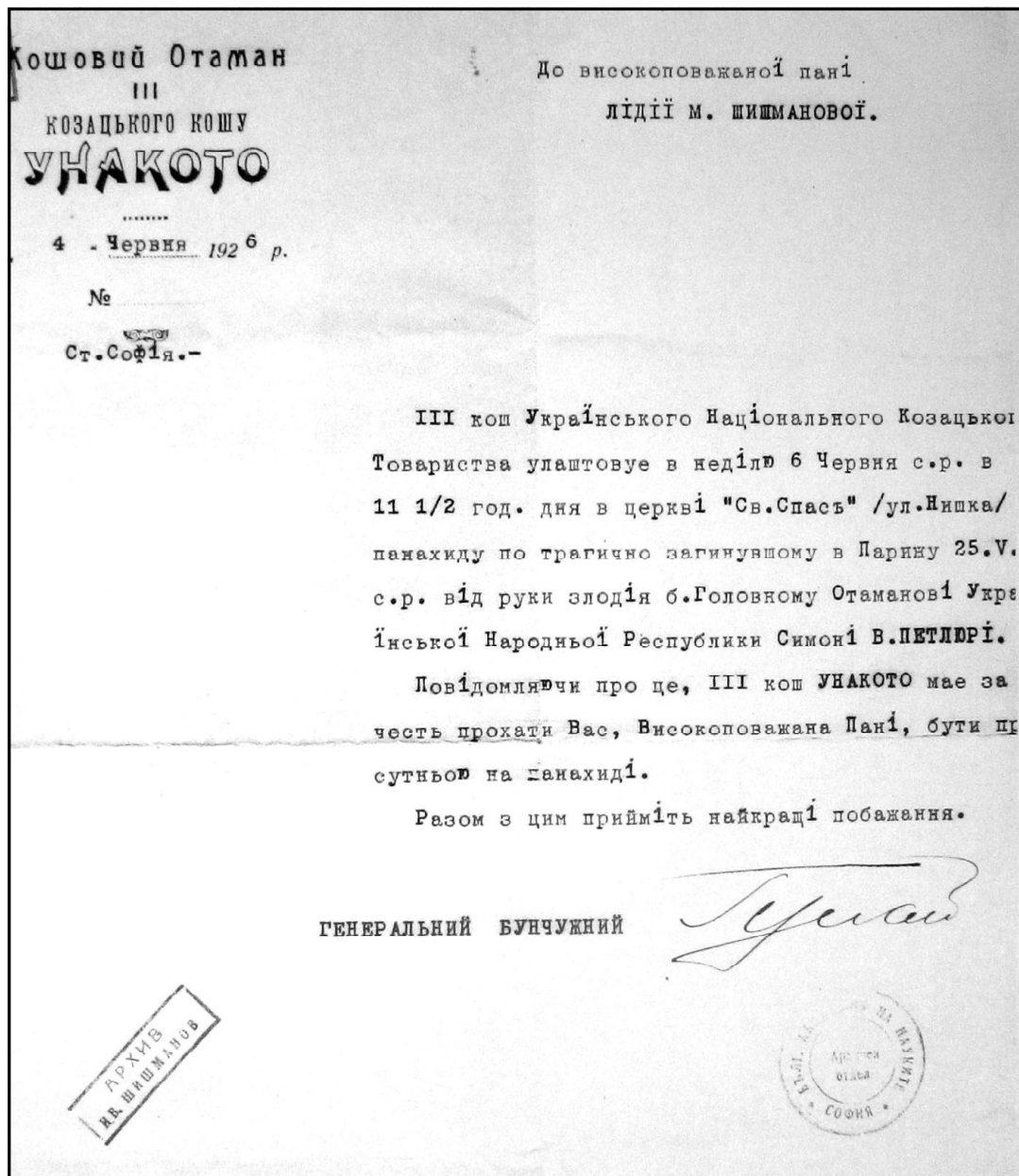
Повідомляючи про це, маємо за честь просити Вас, Високошановна Пані, бути присутньою на молебні.

З глибоким поважанням:

ГОЛОВА І.М.Орлів.

ПИСАРЬ Полтавців<sup>16</sup>.

НА БАН, ф.11К, оп.2, спр.585, арк.29. Машинопис. Оригінал.



Запрошення Л.М.Шиманової на панахиду по С.Петлюрі



## №5

## ЛИСТ І.М.ОРЛОВА ДО Л.М.ШИШМАНОВОЇ

31.XII.1928 р.

*Високоповажана і дорога  
Лідія Михайлівна!*

Я, Софійка<sup>17</sup>, і вся наша родина щиро вітаємо Вас з наступаючими святами Р[іздва] Хр[истового] і новим 1929 роком.

В новому році сердечно бажаємо Вам здоров'я та душевного спокою.

Разом з сим прикладаю листа до Вас від Укр[аїнського] Культ[урного] Об'єднання в справі з відшукуванням п. Ом. Береста. Сей лист Ви можете з своїм разом надіслати до Львова як доказ того, що Вами прийняті всі заходи в справі Береста.

На днях Миша занесе Вам і переданий Вами мені лист батька п. Береста.

Дякую Вам за листівку і гарні побажання. Коли трохи вирівняється погода, зайдем до Вас з Софійкою обов'язково.

А зараз прийміть, як і завжди, наше співчуття, щире поважання і найкращі побажання.

З постійною пошаною до Вас

Ваш І.М.Орлов.

*НА БАН, ф.11К, оп.5, спр.300, арк.7. Рукопис. Оригінал.*

## №6

## ЛИСТ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Union Ukrainienne de Cultura  
en Bulgarie  
Українско Културно Обединение  
в България  
Українське Культурне Об'єднання  
в Болгарії  
31 грудня 1928 р.  
№ 244  
Ст. Софія  
*Bulgarie, Sofie*  
*ул. Неофит Рилски, 49*

До Високоповажаної Пані  
Л.М.Шишманової-Драгоманової  
Софія, ул. Шипка, 11.

*Високоповажана Пані  
Лідія Михайлівна!*

Згідно Вашому бажанню, У.К.О. прийняло всі можливі заходи для відшукування п. Омеляна Береста, базуючись на даних, наведених в листі його батька.

По справкам через установи і організації, що торкаються до професії п. Береста, показаної в тому листі, виявилось, що така особа начебто дійсно була в ст. Софії і з деякого часу рахується на від'їзді на праці в провінції.

В випадку його віднайнуть, Управа У.К.О. по одержанню про се відомостей, негайно сповістить і Вас.

Прийміть разом з сим запевнення в щирому до Вас поважанню.

З пошаною:

Голова *І.М.Орлов*  
Секретар *В./підпис/*

*НА БАН, ф.11К, оп.5, спр.300, арк.8. Рукопис. Оригінал.*

**№7**

**ЛИСТ Л.М.ШИШМАНОВОЇ ДО М.І.ПАРАЩУКА**

*Господин Паращук,*

От странство українці запитват какво стива с памятника на Драгоманов. Ако Вие не си изпълните обещанието дадено преди 2 месеци целото Ваше поведение ще бъде предадено от тях на гласност и ще бъде жестоко окачествено в українските сфери в Париже, Праги и Варшава. Тук в България всички също ще узнаят това и то ще бъде вредно за Вас. Писах Ви 2 пъти. Моят сын Ви писа. - Подир 2 деня ще пиша изложение на цялото дъло на Шульгин в Париж.

С огорчение

*Лидия Шишманова.*

30 Дек[ември] 1930.

*НА БАН, ф.11К, оп.5, спр.307, арк.1-1зв. Рукопис. Оригінал.*

**№8**

**ЛИСТ Б.О.ЦИБУЛЬСЬКОГО<sup>18</sup> ДО Л.М.ШИШМАНОВОЇ**

Ч.189

30 VIII 1931 р.

м.Софія.

*В[ельми]Шановна Лідія Михайловна,*

Сьогодні я одержав листа від Ген. Сальського<sup>19</sup>, в якому він мене сповіщає, що у Вересні місяці відбудеться Міжнародній з'їзд інженерів, на якому буде поставлено питання про прийняття до міжнародньої організації інженерів і нашого Союзу інженерів і техніків. Напевне на цьому з'їзді будуть представники і болгарських інженерів. Генерал прохає мене звернутися до Вас с проханням запобігти нам, щоб з боку болгарських інженерів булаб підтримка що до прийняття Укр. Союзу інженерів до міжнародного інженерського Союзу. Не маючи можливости бачити Вас особисто, прошу Вас, як що це Вас не утруднить, використати Ваші впливи і знайомства в цьому напрямку.

Позитивне вирішення цього питання мало б велике значиння для Української справи як взагалі, так і в зв'язку з перебуванням нашої еміграції за кордоном.

Сьогодні я виїзжаю на 15 день до Варни. Числа 16-17 Вересня гадаю бути у Вас, маючи надію, що к цьому терміну Ви вже будете в Софії.

З правдивою повагою до Вас,

*Б.Цибулський.*

Адреса моя у Варні: ул.Португальська, №22, М.Дробаха<sup>20</sup>, за Б.Цибулски.

Адреса в Софії: Булевард Генерал Скобелев, 63.

*НА БАН, ф.11К, оп.5, спр.646, арк.1-1зв. Рукопис. Оригінал.*

1

г. 189.  
 Замки 1931р.  
 м. Сопіс

ВШановна Лідіє Михайлівно,

Сьогодні в одержав листа від  
 Ген. Салемана, в якому він мене  
 сповіщає, що у Варшаві м. б. відбудеться  
 Міжнародний з'їзд інженерів, на якому  
 буде поставлено питання про прийняття до між-  
 народної організації інженерів і  
 нашої волю інженерів і техніків.  
 Напевне на цьому з'їзді будуть пред-  
 ставники і від болгарських інжене-  
 рів. Темперок прохав мене звер-  
 нутись до Вас з проханням са-  
 подіяти нам, щоб з боку болгар-  
 ських інженерів була підтрим-  
 ка, що до прийняття Чкр. Союзу  
 інженерів до міжнародного  
 Інженерського Союзу. Не маючи  
 можливості бачити Вас особисто  
 то дуже прошав Вас, як що  
 це Вас не затруднить, вико-  
 ристати вашу увагу і знання.

Фрагмент листа Б.Цибульського до Л.М.Шишманової-Драгоманової

ЛИСТ<sup>21</sup> Б.О.ЦИБУЛЬСЬКОГО ДО Л.М.ШИШМАНОВОЇ

[Русе],  
Ул. Князь Михаил, 13,  
Б.Цибулски

Софія,  
Улица Шипка, 11  
За Г-жа ЛИДИЯ  
Професор ШИШМАНОВА.

*Високошановна Лідія Михайлівна,*

Вичитав я с “Тризуба”<sup>22</sup>, що посвячення пам’ятника призначене на 16 Жовтня. Мені нічого невідомо, чи вхожу я в склад Комітету<sup>23</sup> чи ні і чи маю я приїздити, чи можна і без мене обійтись. Ми якось балакали з Вами, що Ви напишете до п. Лотоцького<sup>24</sup>, щоб він призначив мене Вам у поміч для розбору матеріалів, що Варшавський Науковий Інститут<sup>25</sup> хоче у Вас купити. Якщо Ви вже писали, то які результати. Ласкаво прохаю Вас не відмовити о вищезгаданім поінформувати.

З правдивою пошаною,

*Б. Цибульський.*

Ч. 326  
1932 р. 8 Жовтня.  
м. Русе.

[За поштовим штемпелем: Софія, 10.X.1932].

*НА БАН, ф, 11К, оп. 5, спр. 646, арк. 2-2зв. Машинопис. Оригінал.*

<sup>1</sup>Документ надруковано трьома мовами - українською, болгарською та французькою.

<sup>2</sup>Звернення написано чорним олівцем.

<sup>3</sup>“Слов’янська Бесіда” - болгарське культурно-просвітне товариство.

<sup>4</sup>Бажанський Порфирій Іванович (1836-1920) - український композитор, музикознавець, диригент. Священик УГКЦ.

<sup>5</sup>Верховинець Василь Миколайович (1880-1938) - український композитор, диригент, хореограф, перший теоретик українського народного танцю. Працював у театрі М.К.Садовського, був керівником Харківського драматичного театру. Розстріляний за вироком виїзної сесії Військової колегії Верховного Суду СРСР.

<sup>6</sup>Кошиць Олександр Антонович (1875-1944) - український хоровий диригент, композитор, етнограф, письменник. Співорганізатор Української республіканської капели.

<sup>7</sup>Ніщинський Петро Іванович (1832-1896) - український композитор, поет, перекладач, магістр Афінянського університету. Відомий завдяки “Вечорницям” - вставній обрядовій до твору Т.Г.Шевченка “Назар Стодоля”.

<sup>8</sup>Гулак-Артемівський Семен Степанович (1813-1873) - український композитор, співак, драматичний актор, драматург, племінник письменника П.П.Гулака-Артемівського, автор першої української опери “Запорожець за Дунаєм”.

<sup>9</sup>Лисенко Микола Віталійович (1842-1912) - український композитор, піаніст, диригент, збирач пісенного фольклору.

<sup>10</sup>Імовірно Василева Мара - оперна актриса, акторка групи “Българската оперна дружба” (з 1908), Національної опери Болгарії.

<sup>11</sup>Кропивницький Марко Лукич (1840-1910) - український драматург, актор, режисер, композитор.

<sup>12</sup>Турула Євген Теодорович (1882-1951) - український диригент, педагог, композитор, католицький священик. Член СВУ, керівник українських хорів у Німеччині та Канаді.

<sup>13</sup>Стеценко Кирило Григорович (1882-1922) - український композитор, хоровий диригент, православний священик.

<sup>14</sup>УНАКОТО - Українське національне козацьке товариство або УНК - Українське національне козацтво.

<sup>15</sup>Гулай Діомід (Демид) - український громадський діяч у Болгарії. Голова філії УНАКОТО в Болгарії, член Українського культурного об’єднання в Болгарії, з 1933 р. - радник і начальник оргвідділу Українського центрального національного козацького комітету.

<sup>16</sup>Полтавців Федосій - український громадський діяч. З початку 1920-х років на еміграції в Болгарії. Секретар Українського культурного об'єднання в Болгарії, член Генеральної козацької ради в Болгарії, її генеральний секретар.

<sup>17</sup>Софійка - донька Івана Орлова.

<sup>18</sup>Цибульський Борис Олександрович - полковник, український громадський діяч у Болгарії. Учасник революційних подій 1917-1920 рр. в Україні та на Кубані. Голова Української громади в Болгарії, Комітету з будівництва пам'ятника М.П. Драгоманову в Софії. Представник Військового міністерства УНР в екзилі в Болгарії. Автор статей у журналах "Тризуб" (Париж), "Гуртуймося" (Прага) та ін.

<sup>19</sup>Сальський Володимир Петрович (1885-1940) - генерал-хорунжий Генерального Штабу Армії УНР. З 1919 р. - командувач Армії УНР, міністр військових справ УНР. Активний учасник громадсько-політичного життя укр. еміграції, військовий міністр УНР в екзилі, член Українського центрального комітету у Варшаві, Вищої військової ради, Союзу вояків армії УНР. Помер у Варшаві.

<sup>20</sup>Дробаха Марко - український громадський діяч у Болгарії. Секретар Українського культурно-просвітнього товариства "Тарас Шевченко" у Варні.

<sup>21</sup>Поштова листівка.

<sup>22</sup>"Тризуб" - громадсько-політичний і літературно-мистецький тижневик, друкований орган Державного Центру Української Народної Республіки. Заснований з ініціативи С.В.Петлюри. Виходив у 1925-1940 рр. в Парижі. Головний редактор - В.К.Прокопович, з 1940 р. - О.Я.Шульгин.

<sup>23</sup>Йдеться про Комітет з відкриття пам'ятника М.П. Драгоманову в Софії.

<sup>24</sup>Лотоцький Олександр Гнатович (1870-1939) - український громадсько-політичний діяч, письменник, публіцист, науковець. Член Товариства українських поступовців (згодом - Українська партія соціалістів-федералістів, потім - Українська радикально-демократична партія). 1917 р. - організатор Української національної ради в Петрограді, генеральний писар Генерального секретаріату України. У 1927-1930 рр. - міністр внутрішніх справ Уряду УНР в екзилі. Засновник і директор Українського наукового інституту у Варшаві.

<sup>25</sup>Український науковий інститут у Варшаві - заснований українським екзильним урядом УНР 1930 р. при польському Міністерстві віросповідань та освіти як автономна українська наукова установа з завданням плекати студії в галузі українознавства. У 1930-1938 рр. директор інституту - О.Г.Лотоцький. Після окупації Варшави німцями у 1939 р. інститут припинив існування.

**Власенко В.Н. Украинские эмигранты в Болгарии и Л.М.Шишманова-Драгоманова: неизвестная переписка (по материалам Научного архива Болгарской академии наук)**

*В публикации представлены неизвестные письма украинских политических эмигрантов в Болгарии к Лидии Шишмановой-Драгомановой. Письма хранятся в Научном архиве Болгарской академии наук. Определены основные сюжеты и информационный потенциал корреспонденций.*

**Vlasenko V.M. Ukrainian emigrants in Bulgaria and L.M.Shishmanova-Dragomanova: unknown correspondence (the materials Scientific Archive of the Bulgarian Academy of Sciences)**

*This publication presents the unknown letters of Ukrainian political emigres in Bulgaria for Lydia Shishmanova-Dragomanova. Letters are stored in the Scientific archive of Bulgarian Academy of Sciences. Main plots and information potential correspondence are determined.*

---

*Отримано 2.11.2011*